

Tomarza İlçesi Köy Adları Üzerine Bir Değerlendirme¹

Büşra KAYA²

Özet

Toponimi, ad biliminin alt dallarından biri olan; köken, yapı ve anlam bakımından yer adlarını inceleyen bilim dalının adıdır. Bu terim dilimize Yunancadan geçmiştir. Topos (yer) ve onoma (ad) kelimelerinin birleşmesinden meydana gelen toponimi kelimesinin dilimizdeki karşılığı ise ‘yer adları bilimi’dir. Ülkemizde cumhuriyetin ilanı ile yaygınlaşmaya başlayan yer adları bilimi çalışmaları bir milletin kültürünün ve dilinin zenginliklerinin ortaya konması açısından önem taşımaktadır. İnsanlar vatanları olarak gördükleri yeri kendileri ile ilişkilendirerek ad verme gereksiniminde bulunmuşlardır. Yer adları bilimi içerisinde incelenen köy adları da bir milletin bölgeye aidiyetini göstermek için önemlidir. Bildirimizde Kayseri ili Tomarza ilçesinin köy adları ele alınacaktır. Tomarza, eski yerleşim yerlerinden biridir. Yol üzerinde bir bölge olması sebebiyle birçok kez istilaya uğramıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak birbirinden farklı uygarlıklara ve kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Bölge bu açıdan ele alındığı zaman da önemli bir konumda yer aldığı görülmektedir. Yapacağımız bu çalışmada Tomarza'nın köylerinin adları yapı, köken ve anlam bakımından ele alınacaktır. Köylerin adlandırılması yapılırken adların bölgenin hangi özelliği veya özelliklerinden etkilenecek şekilde verildiği açığa çıkarılmaya çalışılarak yer ad bilimine katkı sağlamak amaçlanacaktır.

Anahtar kelimeler: yer adları bilimi, Tomarza, köy adları.

An Assessment On the Village Names Of the Town Of Tomarza

Abstract

Toponymy is the discipline that one of the sub-branches of the science of name; origin, structure and meaning analysis. This term has been passed through the Greek language. The word toponymy, which consist of the combination of topos(place) and onoma(name), is the science of place name in our language. The place science studies that started to become widespread with the proclamation of the republic in our country are important in terms of revealing the richness of a nation's culture and language. People need to name their homelands by associating them with themselves. The names of the villages examined in place name science also constitute an important element of a nation's belonging to the region. In our report, the village names of the town of Tomarza in Kayseri province will be discussed. Tomarza is one of the oldest settlements. It has been a common point for the invaders due to being a region on the road. As a natural consequence of this situation, it has hosted different civilizations and cultures. When the region is considered from this perspective, it is seen that it is in an important position. In this study, the names of the villages of Tomarza will be discussed in terms of structure, origin and meaning. While naming the villages, it will be aimed to contribute to the place name science by trying to reveal which characteristic or characteristics of the names are given by the region.

Key words: place name science, Tomarza, the names of villages.

Giriş

Ad bilimi; tüm canlıların, nesnelere ve çevremizde gördüğümüz, varlığından haberdar olduğumuz her şeyin adıyla ilgilenen bilim dalıdır. Bu bilim dalı ile ilgili verileri dil bilimciler, halk bilimciler, sosyologlar, hukukçular vb. çalışmacılar kendi alanlarıyla ilgili olan taraflarını incelerler (Sakaoğlu 2001: 9). Ad biliminin alt dalı olan yer adları bilimi

¹ Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından 02-03 Mayıs 2019 tarihlerinde düzenlenen II. Dil ve Kültür Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu'nda sunulmuş bildiridir.

² Yüksek lisans öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, bussra.kaya07@gmail.com

(Sakaoğlu 2001: 10-11) son yıllarda araştırmacıların ilgisini çeken bir alan olmaya başlamıştır.³ Bu bilim dalı bir milletin yerleşme tarihi için önemli bir belge niteliğinde olup (Gülensoy 1995: VII) Türk kültürü ve Türk dilinin tarihî gelişimiyle alakalı da önemli bilgiler vermektedir. Yer adları bir milletin bakış açısına da ışık tutmaktadır.

Tomarza'nın Kısa Tarihi

Tomarza'da ilk yerleşim izlerine Geç Hitit döneminde rastlanmıştır. Tanrı ve tanrıçayı temsil eden kabartma resim ve heykeller M.Ö. VII. yy. aittir olup Kayseri Müzesinde sergilenmektedir. 610 yılında da 20 yıl boyunca bölgeye Sasani Hükümdarı II. Hüsrev hüküm sürmüştür. Sonrasında ise Bizans hâkimiyeti başlamıştır. İslam akınları sırasında da tampon bölge oluşturmak maksadı ile Bizans, Ermenileri Tomarza'ya yerleştirmiştir. Danişmentliler ile Tomarza Türk hâkimiyetine girmiş olup, 1169'da son bulan Danişment hâkimiyeti yerini sırasıyla Anadolu Selçuklu Devleti, Moğollar, Memlukler ve Osmanlı dönemine kadar Dulkadiroğlu Beyliği idaresine bırakmıştır. Dulkadiroğlu Beyliği'nin Osmanlı Devleti'ne bağlanmasıyla beraber Osmanlı zamanında yine Tomarza ilçesi Tomarza adıyla anılmıştır. Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşını kaybetmesiyle beraber Ermeniler Fransa ile iş birliği yaparak ayaklanıp bölgede huzursuzluk çıkarmaya başlamışlardır. Fransa'nın geri çekilmesi ile Ermeniler ilçeyi terk etmişlerdir. Tomarza ve köylerine 19. yy. sonu ve 20.yy. başlarında ilçe dışından Türk nüfus akını devam etmiştir. Özellikle 1877-1878 Rus Harbi ve Birinci Dünya Savaşı sırasında, 1916'da Kars, Ardahan, Erzurum ve Ağrı illerinden çok sayıda Müslüman Türk ailesi yöreye gelerek yerleşmişlerdir. Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yıllarında Yunanistan ile imzalanan Nüfus Mübadelesi anlaşmaları ile Türkiye'ye getirilen Türk ailelerinin bir kısmı, Tomarza ve bazı köylerde iskân edilmiştir. Bundan sonra 1936, 1940 ve 1950 yıllarında Bulgaristan'dan gelen çok sayıda Türk ailesi de Tomarza merkezine yerleştirilmiştir.⁴

Görüldüğü üzere Tomarza, yol üzerinde bir bölge olması sebebiyle istilacıların geçiş noktası olmuş, birçok uygarlığa ev sahipliği yaparak da farklı kültürleri içerisinde barındırmıştır.

Tomarza Adı

İlçenin adını Ermeni kabilesine mensup Tomaska veya Tomas adlı saygın bir kişiden aldığı halk tarafından dillendirilmektedir. Fakat ilçenin adı hakkında akademik bir çalışma yapan Nevzat Özkan ilçe adının Ermenicenin söz imkânlarına uymadığını ve bölgenin tarihi, kültürel ve coğrafi özellikleriyle de uyumadığını belirterek adın bölge arazisini sulayan akarsulardan biriyle alakalı olduğunu belirtmiştir. Kafkaslarda Gregoryen mezhebine giren Türklerin veya Kıpçak Türkçesinden etkilenmiş Ermenilerin bölgeye yerleştiği zamanda

³ Daha geniş bilgi için bk. Güven Şahin "Türkiye'de Yapılmış Toponomi Çalışmaları", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 4, Haziran 2010.

⁴ Daha geniş bilgi için bk. <http://www.tomarza.gov.tr/tarihi>

Kaya, B.

“ırmak kenarındaki sulak arazi” anlamına gelen Tomararda adını vermelerinin sonrasında da ikiz hecelerden birinin düşmesi ve d>z değişmesi ile bölge adının “Tomarza” olmasının daha mümkün olduğu kanısına vardığını belirtmiştir (Özkan 2008: 370-375).

Tomarza Köy Adlarının İncelenmesi

Yer adları bilimi, yer adlarını köken, gramer yapısı ve anlam bakımından inceleyen bilim dalıdır (Şahin 2007: 1). Bildirimizde de köy adlarının kökeni, gramer yapısı ve anlamı üzerinde durulacaktır.

A-) Köken Bakımından Köy Adlarının İncelenmesi

1. Tek Kelimededen Oluşan Köy adları

Bektaş: Bu köy, ismini köyün kurucularından biri olarak bilinen Bektaş adlı şahıstan almıştır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 107).

Bostanlık: Bostan kelimesinin aslı Farsça “būstan”dır (Devellioğlu 2013: 129). Türkçede bostan hâline dönüşmüş ve kavun, karpuz, salatalık, vb. sebzelerin yetiştiği bahçe anlamları taşımaya başlamıştır. Yapım eki olan -IİK ekini de alarak bir yer adı hâline gelmiştir. Köyün içinden geçen Zamantı ırmağı dolayısıyla arazilerinin verimliliği ve bostan yetiştiriciliğinden dolayı bu adı aldığı düşünülebilir. Köyde yaşayan insanların aslı Oğuz Türkleridir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 108).

Böke: Bu kelime Moğolcadan (Gülensoy 1995:8) dilimize geçmiştir. “Kahraman, güçlü kimse” veya “şampiyon” anlamına gelmektedir (Büyük Türkçe Sözlük 2010:396)). Böke halkının yiğit, güçlü kimseler olarak bilinmesi aslında köyün adına da işaret etmektedir. Köyde yaşayan insanların belirli bir kısmının Kahramanmaraş’tan gelip Böke köyüne yerleştikleri bilinmektedir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015:109).

Cücün: Köyün Ermeniler tarafından kurulmuş olduğu ve “örenin önü” manasına gelen Cücün adını verdikleri köy halkı tarafından dillendirilse de kökeni tam olarak tespit edilememiştir. Köyde yaşayanlar; Erzurum muhacirleri, Bulgaristan göçmenleri ve çevre köylerden gelen ailelerdir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 112).

Çulha: Bu kelimenin aslı Farsça “cūlāh”dır. Çulha, el tezgâhında bez dokuyan kimseye verilen ad anlamına gelmektedir. Tek başına çul kelimesinin de dilimizde kullanımı vardır ve çul kelimesi Arapça olup dilimizde kıldan ve kenevirden yapılmış kaba örgülü dokuma anlamında kullanılmaktadır (Ayverdi 2005: 243). Köyde halı ve kilim dokumacılığı yapıldığı için bu adı almış olduğu söylenebilir. Köy halkı Oğuzların Avşar boyundandır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 111).

Ekinli: Ekin Türkçe bir kelime olup tahılın tarlaya ekildikten harman oluncaya kadar aldığı duruma verilen addır (Büyük Türkçe Sözlük 2010: 766). Ekin kelimesi -li yapım ekini alarak bir yer ismi hâline gelmiştir. Köylülerin büyük kısmı çiftçilikle uğraşmakta olduğu için köye bu adın uygun görüldüğü düşünülebilir. Köyün tarihi M.Ö. 5500 kalkolitik çağına dayanmakta olup Roma ve Bizans Dönemi kalıntıları vardır. Köy halkını Dulkadirli Türkmenleri ve Eymirli Yörükler oluşturur (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015:118).

Güzelce: “İyi, hoş” (Büyük Türkçe Sözlük 2010: 1014) anlamlarına gelen güzel kelimesi üzerine benzerlik, azlık veya oldukça anlamını katan -ce ekini alarak yer adı olmuştur (Korkmaz 2017:121). Köy halkı dışarıdan gelen insanlara karşı hoş görülü ve güler yüzlüdür. Köyün adını almasında bu durumun etkisi olmuştur. Köy halkı Oğuzların Avşar boyundandır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 121).

Işıklar: Köyün eski adı “Nurvana”dır. Nurana diye söylenmekte iken -v sesinin eklenmesiyle Nurvana olmuştur (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 124). Şimdiki adına da bakacak olursak yine “parlaklık, aydınlık” ile alakalı olarak Işıklar’dır. Işık Türkçe bir kelime olup -IAr çoğul ekiyle yer adı oluşturmuştur.

İcadiye: İcad, Arapça kökenli bir kelime olup bir şeyi “bulma, var etme, meydana getirme” anlamlarına gelmekte olup Arapça yer adı yapma ek olan -iye ekini alarak yer adı olarak kullanılmıştır. (Devellioğlu 2013: 467). Köy adı olarak verilmesinin sebebi büyük ihtimalle köylülerden birinin ya da köylülerin bir şey icat etmiş olmalarıdır. Köy halkı Oğuzların Avşar boyundandır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 125).

İncili: İncili Türkçe bir kelime olup adını Türk mizah kültürünün önemli isimlerinden olan “İncili Çavuş”tan almıştır. (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 127).

Karamuklu: Karamuk köyde yetişen bir bitki adıdır. Bu bitkinin küçük ve kara meyveleri vardır. Köyde karamuk bitkisinden fazlaca bulunmaktadır. Karamuk, böylelikle -lu yapım ekini de alıp yer adı olmuştur (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 130).

Kesir: Arapça kökenli bir kelimedir. Köyün isminin İslam âlimlerinden olan “İbn-i Kesir’den” geldiği köylü tarafından dillendirilmektedir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 132).

Koçcağız: Koç, “damızlık erkek koyun” anlamına gelmektedir (Ayverdi 2005: 685). Kayıtlarda Koçcağız şeklinde geçse de halk tarafından Koçcağız olarak telaffuz edilmektedir. Köyde bulunan mağaraların adı Koçcağız’dır. Köye de bu mağaraların adı verilmiştir; fakat bu adın verilme sebebi bilinmemektedir. (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015:135).

Pusatlı: Pusat kelimesi “araç, silah, savaş aracı” anlamlarına gelen Türkçe kökenli bir kelimedir (Ayverdi 2005: 1006). Yavuz Sultan Selim’in Çaldıran Savaşı’na katılan köye adını

Kaya, B.

veren Pusatlı köylülerinin silah kullanımları, marifetli halleri padişahın dikkatini çeker. Anadolu'nun istedikleri yerine yerleşme fermanı alırlar ve yerleştikleri yere Pusatlı ismini verirler (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 140). Pusat kelimesi böylelikle -II ekini alarak bir yer adı oluşturmuştur.

Söğütlü: Söğüt , “sulak yerlerde yetişen, yaprakları almaşık ve alt yüzleri havla örtülü büyük bir ağaç türü” olup Türkçe kökenli bir kelimedir (Ayverdi 2005: 1124). Söğütlü köyü Zamantı ırmağına yakınlarında olduğu için de söğüt ağaçları çok fazladır. Böylelikle söğüt, -lü yer yapma ekini alarak yer adı olmuştur. Mübadele ile gelen Selanik Türkmenlerinin çoğunlukta olduğu bir köydür (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 142).

Şiraz: Derleme sözlüğünde şiraz, “sınır” anlamına gelmektedir. Köy, Kayseri yolu kenarında sınır bir bölgede olduğu için bu isim verilmiş olabilir (Derleme sözlüğü X: 3783). Köylüler bu ismin gül bahçesinden geldiğini söylemişlerdir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 145) “Şiraz” Farsça bir kelime olup Türk müziğinde eski bir mürekkep makam anlamlarına gelmekle birlikte (Devellioğlu 2013: 1166) İran'ın Şiraz şehrinin olması da köylülerin orayla bir bağlantısı olabileceğini akıllara getirir.

Toklar: Tok, Türkçe bir kelime olup “açlığını gidermiş, doymuş, birşeyleri elde etmiş” anlamlarına gelmektedir (Ayverdi 2005: 1260). Köyde varlıklı ailelerin bulunması sebebiyle tok, -IAr çoğul yapma ekini alarak yer adı olmuştur. (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 148).

Turanlı: Turan, Farsça olup Eski İranlılar tarafından Türklerin Orta Asya'daki eski yerleşim yerlerine verilen isimdir (Ayverdi 2005: 1270). Eski ismi Köpekli'dir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 149). Köpekli ismi uygun görülmeyle Turanlı olarak değiştirilmiştir. Hem Tomarza Belediye Başkanlığı yapması hem de Demokrat Parti Milletvekilliği yapmış olması sebebiyle tanınan Mehmet Durdu Turan anısına köy adını Mehmet Durdu Turan'dan almıştır. Turan kelimesine -II yapım eki getirilmiş ve yer adı olma özelliği kazanmıştır.

2. İki veya Daha Fazla Kelimededen Oluşan Köy Adları:

Akdere: Ak ve dere kelimeleri Türkçe olup birleşerek yer adı oluşturmuşlardır. Akdere adını almasının sebebi ise köyün bir dere yatağı içine kurulmuş olmasına bağlanmıştır. (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015).

Akmezar: Mezar, Arapça olup “ölünün gömüldüğü yer” anlamlarına gelmektedir (Ayverdi 2005: 818). Ak sıfatını alarak da yer adı oluşturmuştur. Köye bu adın verilme sebebi mezarlığının dikkat çekmiş olmasıdır. Erzurum ve Ardahan'dan göç eden insanlar köyde yaşamaktadır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 103)

Arslantaş: Arslan, “güçlü, kuvvetli bir hayvan” adıdır (Ayverdi 2005: 74). Köyün içerisinde taştan yapılmış bir aslan heykeli olması sebebiyle köye bu adın verilmesi uygun görülmüştür. Köyde yaşayanlar Oğuzların Avşar boyundandır. (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 104).

Avşarsöğütlü: Zamantı ırmağı köyün önünden geçmekte olduğundan köyde sulak yerde yetişen söğüt ağaçlarından bolca vardır bu sebeple söğüt ağacı köye adını vermiştir. Köyde Oğuzların Avşar boyu yaşamakta olduğundan da köy adında Avşar adı kullanılmıştır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 106).

Büyükcanlı – Küçükcanlı: Canlı, “yaşamakta olan kişi” anlamına gelmektedir (Ayverdi 2005: 184). Bu köyler birbirlerine sınır olup birbirinden nüfuslarının azlığı çokluğu dolayısıyla ayrılmış olduğu için bu ismi verme gereği uygun görülmüştür.

Büyüksüvegen: Önceleri Büyüksüvegen, Küçüksüvegen diye ayrılmakta olduğu için büyük sıfatını almıştır. Köyün kenarından Zamantı ırmağı geçmektedir. Süv- fiili derleme sözlüğünde bitkinin topraktan baş vermesi anlamlarına gelmektedir (Derleme Sözlüğü X: 3728) Süvegen’in (süv-egen) bu kökten geldiği düşünülebilir. -egen eki ise Eski Anadolu Türkçesi’nde fiillerden alışkanlık, süreklilik bildiren isimler yapan bir ek olma özelliği taşımaktadır (Akar 2018: 132).

Çayınli: Çay ve in kelimeleri Türkçe kökenli kelimelerdir. Köyde hem çay hem de inler mevcut olduğu için her iki özelliği birleştirilerek Çayınli adı verilmiştir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 114).

Çanakpınar: Köyde çanak şeklinde bir pınarın mevcut olmasından dolayı bu adı almıştır (K.1).

Çukurağaç: Köy, çukur bir araziye kurulmuş olup bu arazi ağaçlık bir yer olma özelliğini gösterir. Köyün her iki özelliği düşünülerek bu adın verilmesi uygun görülmüştür (K.2).

Dadaloğlu: Bir halk ozanı olan Dalaloğlu’nun bu yörede yaşadığı bilinmekte olduğu için köyün adı Dadaloğlu konmuştur (K.3).

Dağyurdu: Köy dağlık bir alana kurulmuştur. Dağlık olması sebebiyle de köye bu adı uygun görmüşlerdir. Köyde Adana’dan gelen Avşarlar yaşamaktadır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 117).

Emiruşağı: Emir Arapça kökenli bir kelimedir. Uşak ise çocuk anlamlarına gelir ve Türkçe kökenli bir kelimedir (Büyük Türkçe Sözlük 2010: 794). Köyün kurucusu Emir Bey’in çocuklarıdır. Bu yüzden köye Emiruşağı adı verilmiştir. Köyün halkı Oğuzların Avşar boyundandır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 105).

Kaya, B.

Göktepe: Her iki kelime de Türkçe kökenlidir. İsmi köyde bulunan yüksek tepeden almıştır. Köy halkı Oğuzların Avşar boyundandır. (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 119).

Gülveren: Gül, Farsça kökenli bir kelimedir. Köy adını içerisinde bulunan Gül Baba türbesinden almıştır (K.4). Viran sözcüğü yer adlarında genellikle ören olarak değiştirilmekteyken (örnek: Karaviran> Karaören) burada “veren” sözcüğü ile değiştirilmesi uygun bulunmasının sebebi gül kelimesiyle tamlama oluşturmasından kaynaklı olabilir.

Güzelsu: Köyün eski adı Harsa’dır. Hars, Arapça “toprağı sürüp ekme” anlamlarına gelmektedir. Köyde tarımın ön planda olduğu göz önünde bulundurulursa Harsa adının buradan gelmiş olduğu düşünülebilir (Devellioğlu 2013: 383). Güzelsu adını vermelerinin sebebi ise köyün uzun zaman susuzluk çektikten sonra köyde bulunan kaynak suyunun diğer kaynak sularıyla yarıştığı bir güzellikte olmasındandır (K.5).

Hacıpaşa: Hacı, Arapça kökenli, paşa ise Türkçe kökenli kelimelerdir. Köyün bu adı almasının sebebi boy beylerinin adının Hacı Paşa olmasıdır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 123).

İmamkullu: İmam, Arapça olup, kul Türkçe kökenli bir kelimedir. İran’da hüküm sürmüş Nadir Şah’ın babasının adı İmam Kulu’dur (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 126), -IU yapım eki de eklenerek İmam Kulu’na bağlı kişileri belirtmiştir. Köyün adı da buradan gelmektedir.

Kapıkaya: Köyün eski adı Persek’tir. Persek adı Farsça pâr “parça”, seng “taş” kelimelerinin birleştirilmesiyle oluştuğu araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir (Güner 2006: 4). Değişiklik yapılarak yine eski adına benzer bir şekilde Kapıkaya ismi verilmiştir. Köyün bu adı almasında köydeki taş madenlerinin de etkisi olduğu görülmektedir.

Kaleköy: Köy halkı, köyün adını ‘Gala’ şeklinde telaffuz etmektedir. Köyün yanında bulunan Kale dağından dolayı köye Kale ismi verilmiştir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 128). Kale, düşmandan korunmak için inşa edilen bir yapıdır. Kale dağı da adeta bir kale gibi olduğu için köyün adını Kale dağından almış olduğu düşünülebilir.

Karaören : Köyün önceki adı Karaviran’dır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri, 2015). Viran kelimesi Farsça olup yıkık, yıkılmış, harap anlamlarına gelmektedir (Ayverdi 2005: 1319). Bu kelimenin köy adlarında kullanılmasının sebebi ise köylerde eski çağlardan kalan kalıntılar olduğu içindir denebilir. Halk ağzında viran kelimesi örene dönüşmüştür.

Kevenağıl: Keven ve ağıl kelimeleri Türkçe kökenli kelimelerdir. Keven, ısınma ihtiyacı için kullanılan dikenli bir bitkidir. Bu bitkiden köy dağlarında çokça yetişmektedir. Ağıl ise koyunların barındığı yere verilen addır. Köyde koyun besiciliği yaygındır (K.5). Köyün iki özelliği göz önünde bulundurularak bu adın verilmesi uygun görülmüş olsa gerek.

Kızılören: Köyün adında kızıl kelimesinin kullanılma sebebi verimli kızıl toprağından dolayıdır (K.5). Ören ise Farsça virandan Türkçeye uyarlanmış bir kelime olup yıkık, harabe yerler için kullanılmaktadır. Köyde örenler dikkat çekmekte olduğu için köy adında yer almıştır.

Kömürköy: Köye eskiden çukur ya da dulda (rüzgâra kapalı yer) manalarına gelen Kömü denildiği bilinmektedir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 136). Sonraki zamanlarda nedeni bilinmemekle beraber -r sesi türeyerek köyün adı Kömür olmuştur.

Köprübaşı: Köyün içerisinde iki adet köprü bulunması sebebiyle Köprübaşı adını almıştır (K.1).

Melikören: Melik kelimesi “padişah, hükümdar” anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu 2013: 706). Melik derleme sözlüğünde ise dokunmak için yumak yapılmış ip anlamına gelmektedir (Derleme Sözlüğü IX: 3157). Köyde halı dokumacılığı yapıldığı için derleme sözlüğündeki anlam köy adı için daha uygundur bu yüzden bu adı vermiş olmaları muhtemeldir.

Sarımehmetli: Köy halkı Dulkadiroğlu Türkmenlerinden olup köyün kurucusu ve köye adını veren Sarı Mehmet adını taşıyan biridir (K.5).

Şıhbarak: Şıh, Arapça Şeyh kelimesinden bozma bir kelimedir. Köye ilk yerleşenler ise Barak Türkmenleri olduğu için köy adında Barak kelimesine yer verilmiştir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 144). Bu Türkmenlerden biri de büyük ihtimalle köyde dini konularda akıl hocalığı yapan bir Şeyh olup köye adını vermiştir.

Tahtakemer: Köyün adının aslında Taht Kemer olduğu bilinmekle beraber bugün Tahtakemer hâlini almıştır. Köyün halkı Oğuzların Avşar boyundandır (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015: 146).

Tatarköy: Köy, Osmanlı zamanında posta merkeziydi. Osmanlı’da posta teşkilatına Tatar denilmekte olduğundan köyün adı Tatarköy olmuştur (K.2).

Üçkonak: Üç ve konak Türkçe kökenli kelimelerdir. Köy adını mimari yönden dikkat çekmekte olan konaklarından almıştır (K.4).

Yeşilbağ: Köyün adı, Türkçe kökenli kelimelerden oluşmaktadır. Köyde bulunan yeşil bağlarından ve piknik alanlarından almış olabilir (T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri 2015:155).

B-) Gramer Yapısı Bakımından Tomarza Köy Adları

1-) Basit Sözcükten Oluşan Yer Adları: Basit köy adları bir kelimedenden oluşur. Böke, Cücün, Çulha, İcadiye, Şiraz, Kesir.

Kaya, B.

2-) Türemiş Sözcükten Oluşan Yer Adları: Üzerine addan ad yapma ekleri alanlar türemiş yapılı yer adlarıdır. Tespit edilen köy adları: Bostanlık, Ekinli, Işıklar, İncili, Pusatlı, Söğütlü, Turanlı, Toklar, Karamuklu, Koçcağız, Güzelce.

Genellikle köyler, yer adları yapmada en işlek ek olan **+II** ekini almışlardır.

3-) Birleşik Sözcükten Oluşan Yer Adları: Basit ve türemiş yer adlarına göre sayıları daha fazladır. İki kelimenin bir araya gelmesi ile oluşmuştur.

3.1-) Ad Tamlaması Şeklinde Olan Köy Adları: Bu tür yer adları azdır. En yaygını da belirtisiz isim tamlamasıdır. **Tamlayan+tamlanan+iyelik eki:** Dağyurdu, Emiruşağı, Dadaloğlu.

3.2-) Sıfat Tamlaması Şeklinde Olan Köy Adları: Akdere, Akmezar, Arslantaş, Avşarsöğütlü, Bektaş, Büyüksüvegen Büyükcanlı, Çanakpınar, Çayınli, Çukurağaç, Göktepe, Güzelsu, Hacıpaşa, İmamkullu, Kaleköy, Kapıkaya, Karaören, Kevenağıl, Kömürköy, Kızılören, Küçükcanlı, Melikören, Şıhbarak, Tahtakemer, Tatarköy, Üçkonak, Yeşilbağ.

C-) Anlam Bakımından Köy Adları:

1-) Bitkiler ile ilgili yer adları: Avşarsöğütlü, Bostanlık, Çukurağaç, Ekinli, Gülveren, Karamuklu Kevenağıl, Söğütlü, Yeşilbağ.

2-) Sular ile ilgili olan yer adları: Akdere, Güzelsu, Çayınli, Çanakpınar.

3-) Renkler ile ilgili olan yer adları: Akdere, Karaören, Kızılören, Yeşilbağ, Göktepe.

4-) Yer şekilleri ile ilgili yer adları: Kapıkaya, Arslantaş, Dağyurdu, Göktepe, Çukurağaç, Kömürköy.

5-) Eski yerleşim yerleri ile ilgili yer adları: Karaören, Kızılören, Melikören.

6-) Köylerde bulunan yapılar ile ilgili yer adları: Akmezar Arslantaş, Çayınli, Çanakpınar, Koçcağız, Üçkonak, Kaleköy, Kevenağıl, Köprüköy.

7-) Soy, Boy, Topluluk ile ilgili yer adları: Avşarsöğütlü, Şıhbarak, Emiruşağı.

8-) Kişi adlarından ve köylülere ya da kişilere verilen sıfatlardan oluşan yer adları: Bektaş, Gülveren, İmamkullu, İncili, Hacıpaşa, Dadaloğlu, Sarımehmetli, Böke, Toklar, Kesir, Pusatlı.

9-) Büyüklük küçüklük bildiren yer adları: Büyüksüvegen, Büyükcanlı, Küçükcanlı.

10-) Köyün görünümü ile ilgili yer adları: Güzelce, Yeşilbağ.

11-) Araç-gereç, eşya adlarından oluşan yer adları: Tahtakemer.

12-) İçerisinde dinî terimler bulunduran yer adları: Hacıpaşa, İmamkullu.

13-) Kökeni kesin olarak tespit edilememiş yer adları: İcadiye, Cücün, Şiraz.**Sonuç**

İnsanoğlu, her zaman çevresiyle bir bağ kurmak istemiştir. Türkler de yerleştikleri yerlere kendi dillerinden adlar vermişlerdir. Verdikleri yer adları ile yerleştikleri yerlerin tapusunu alarak kendilerine bir adres oluşturarak yerleştikleri yerleri vatan hâline getirmişlerdir.

Tomarza köyleri adlandırılırken Arapça, Farsça, Moğolca adlar verilmiş olsa da şu an köy adlarının çoğu Türkçedir. Bu durum Türkçeyi en güzel şekilde kullanıp dilimize sahip çıktığımızın en önemli göstergelerindendir.

Yörede hiçbir köy adı rastgele verilmemiştir. Köy adları verilirken genel geçer isimlendirmeler yerine genellikle köyü alakadar eden isimler tercih edilmektedir. Tomarza köy adları da yörenin en az bir ya da iki özelliğini yansıtmaktadır.

Yörede genellikle iki kelimedenden oluşan köy adları bulunmakla birlikte, sıfat tamlaması şeklinde kullanılan yer adları sıklıktaadır. Bu sıfat tamlaması şeklinde olan bazı isimler köyün iki özelliği bir araya getirilerek oluşturulmuş, bu yüzden sıfat tamlaması görünümü almıştır.

Yörede yaşayan ozanlar, boy beyleri, boylar, köy kurucuları, köyde önem verilen şahsiyetlerin adlarının birçok köyün adı olması, onlara verilen önemle birlikte unutulmayıp geçmişten günümüze akıllarda olduklarının kanıtıdır.

Yörede bitkiler, sular, yer şekilleri ve bulunan yapıların yer adı olarak verilmesi Tomarza'nın coğrafi özellikleri hakkında bilgiler vermesi açısından önemlidir.

Bu durumlardan anlaşılacağı üzere, insanlar var olduğu sürece çevreyle olan ilişkisi bitmemekle birlikte, bu ilişki yer adlarımızı da etkileyecektir ve yer adları bir milletin kültürünü, tarihini, dilini yaşatan önemli bir unsur olma özelliğini taşımaya devam edecektir.

Kısaltmalar

K.1.: Kaynak kişi 1

K.2.: Kaynak kişi 2

K.3.: Kaynak kişi 3

K.4.: Kaynak kişi 4

K.5.: Kaynak kişi 5

Kaynakça

Akar, Ali. (2018). Oğuzların Dili. Ötüken Yayınları. İstanbul.

Ayverdi, İlhan. (2010). Misalli Büyük Türkçe Sözlük. Kubbealtı Yayınları. İstanbul.

Büyük Türkçe Sözlük. 2010. TDK.

Kaya, B.

TDK. Derleme Sözlüğü, IIV, IX, X. (1993). Ankara Üniversitesi Basımevi.

Devellioğlu, Ferit. (2013). Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat. Aydın Kitabevi. Ankara.

Gülensoy, Tuncer. (1995). Türkçe Yer Adları Kılavuzu. Ankara : TDK.

Güner, G. (2006). Kayseri'de Bir Yer Adı: Persek. II. Kayseri ve Yöresi Edebiyat, Kültür ve Bilgi Şöleni.

Güven, Şahin “Türkiye’de Yapılmış Toponomi Çalışmaları”, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 4, Haziran 2010. 134-156.

Korkmaz, Z. (2017). Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi. Ankara: TDK.

Türkiye Yer Adları, www.nisanyansozluk.com, 10. 04. 2019.

Özkan, N. (2008). Tomarza Adı Üzerine. Birinci Tomarza Sempozyumu, 370-375.

Sakaoğlu, Saim. (2001). Türk Ad Bilimi. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara .

Şahin, İ. (2007). Türkçe Yer Adlarının Yapısı Üzerine. A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. Sayı 32. 1-14.

Tomarza İlçesi Alfabetik Köy Listesi. İçişleri Bakanlığı. İller İdaresi Genel Müdürlüğü.

T.C. Tomarza Kaymakamlığı Kayseri. Toroslar'dan Erciyes'e Yükselen Ses: Tomarza Kayseri, 2015.

Sözlü Kaynaklar

1. Kadir Erbay, 76, eski muhtar, ilkokul mezunu.
2. Rıza Ünalmiş, 65, emlakçı, ilkokul mezunu.
3. Yunus Baydan, 83, emekli, ilkokul mezunu.
4. Ertuğrul Saraçoğlu, 50, çiftçi, ilkokul mezunu.
5. Menderes Kahraman, 50, manav, ilkokul mezunu.

Extended Abstract

Toponymy is the discipline that one of the sub-branches of the science of name; origin, structure and meaning analysis. This term has been passed through the Greek language. The word toponymy, which consist of the combination of topos(place) and onoma(name), is the science of place name in our language. The place science studies that started to become widespread with the proclamation of the republic in our country are important in terms of revealing the richness of a nation's culture and language. People need to name their homelands by associating them with themselves. The names of the villages examined in place name science also constitute an important element of a nation's belonging to the region.

In our report, the village names of the town of Tomarza in Kayseri province will be discussed. Tomarza is one of the oldest settlements. It has been a common point for the invaders due to being a region on the road. As a natural consequence of this situation, it has hosted different civilizations and cultures. When the region is considered from this perspective, it is seen that it is in an important position.

In this study, the names of the villages of Tomarza will be discussed in terms of structure, origin and meaning. While naming the villages, it will be aimed to contribute to the place name science by trying to reveal which characteristic or characteristics of the names are given by the region.

As a-sub-branch of onomasties, toponymy has become an area of interest for researchers in recent years (Sakaoğlu 2001: 10-11). This branch of science is an important history of a nation (Gülensoy 1995: VII) and provides important information about the Turkish language. Place names also shed light on a nation's perspective.

Human beings have always wanted to establish a connection with their environment. The Turks also gave names to their settlements in their own language. They took the deed of the places with the names of the places they created and created an address for themselves and turned the settlements into homeland.

Although the names of the villages in Tomarza are given in Arabic, Persian and mongolian names, most of the village names are in Turkish now. This situation is one of the most indicators that we use Turkish in the best way.

None of the village names is given randomly in the region. Village names are generally preferred to the names that relate to the village instead naming ordinary. Tomarza village names also reflect at least one or two features of the region.

Kaya, B.

In addition to the fact that there are generally two word village names in the region, the place names are often used as adjective phrases. Some names in the form of adjective phrases were created by bringing together two features of the village, so it has become adjective phrase.

Local tribes, bards and village founders are important people for the region. This has allowed them to be given the name of the place and it has been instrumental in keeping up to the present day.

Plant, waters, landforms and structures in the region as a place name and this situation is important in terms of giving information about geographic features.

It can be understood from this situation that as long as people do not and with their relationship with the environment, this relationship will also affect place names, and the place names will continue to be an important element of a nation's culture, history and language.